

2 TIDNINGSS REVY.

MAJ-SEPTEMBER.

Litteraturblad n:o 11, november 1847

Att älska upplysning och bildning och att önska den periodiska pressen all framgång, dessa tänkesätt äro i vår tid oskiljaktiga. Förgäfves vilja tidningspressens fördömare och motståndare låta påskina en viss högre vishet, som förbinder dem att ifrån oss, den okunniga, oförståndiga mängden, afhålla en såkallad falsk upplysning, men att deremot gerna se, det vetandet till oss sprides från katedern och predikstolen – och kanske efter samma vishets försorg från bokhandeln. Uti hvarje civiliseradt land har detta motstånd nödgats vika för det allmänna behovet, den allmänna rösten. Det är blott i lucubrationer, så oblygt enfaldiga som vissa officiella blads, man ännu kan se skulden för vissa åsigtens allmänlighet skjuten på den ena eller andra tidningsskrifvaren. Ty hvarje tänkande människa inser och vet, att bildningens allmänlighet sedan ett halft sekel tillbaka utgjort det mest framstående samhällsbehof, att tidningslitteraturen endast till följd häraf vunnit den förvånande utsträckning, densamma i mera civiliserade länder för närvarande eger, samt att individuella åsichter och beräkningar blifvit allt mer överksama, ju flera representanter tidningspressen erhåller, ju större till följd deraf meningsstriden blir.

Man har stundom sett ett enstaka periodiskt blad bilda epok i nationallitteraturens utveckling, sällan, om någonsin, i nationens politiska tänkesätt. Och i hvarje fall lärer väl historien, att individen tjenat folkandan, icke denna handlöst följt med individens godtyckliga infall.

För någon tid sedan lästes i detta blad ett utdrag ur Kohl's resa i England, omfattande denne resandes beskrifning på den Engelska periodiska litteraturen. Kanske har någon läsare funnit detta utdrag alltför långt. För den, som betraktar gången af samtidens bildning, är det likväl högst lärorikt. Eller hvem kan väl mena, att Englands makt och politiska inflytande vore desamma, att Engelska folkets laglydnad vore sådan, som den nu allmänt erkännes vara, att Englands språk, litteratur och sociala bildning skulle vunnit den hela jordklotet omfattande verksamhet, som de nu ega, till mensklige kulturens främjande i allmänhet, om landet saknat denna periodiska press? Intet rike är starkt genom folkets armar, utan genom dess öfvertygelse, dess sträfvanen, dess sympatier och drifter. Endast råheten kan styras genom polisåtgärder, hvilka för densamma äro desto längre nödiga, ju längre den stadnar vid sin natur. Och likväl visar sig detta styrelsemedel otillräckligt vid hvarje vildare utbrott af den råa massan. Men der ett folk känner sina rättigheter, der styres det äfven af medvetandet om sina skyldigheter. Ingen känsla finnes mera upplyftande, mera värmande, än det fasta medvetandet om lagens skydd, om oberoendet af allt godtycke. Tryggt kan man till mensklighetens heder påstå, att ingen finnes, som med klar insigt och fast öfvertygelse, att i allt sitt görande och låtande endast och allenast bero af lagen, icke skall bemöda sig att sjelf göra denna lag till norm för sina handlingar. Men ett sådant sträfvande till, hvad rätt är, kan icke heller umbära kärleken till sanningen. Det är på en gång bildningens frukt och den starkaste rot för dess förkofran. Och hvem kan väl betvifla, att tidningspressen i England kraftigast verkat att bibringa den stora mängden nämnda insigt och öfvertygelse? När man slutligen tänker sig dessa 1 500 Engelska periodiska skrifter, som till en del dagligen i flera hundratusental exemplar spridas bland millioner läsare, väckande dessas

sinnen att deltaga för landets egna och mensklighetens allmänna intressen, med öfvertalandets och öfvertygelsens vapen och strider arbetande att frammana en alla genomträngande opinion uti allt det, som förtjenar människans högsta deltagande – tänker sig, huru hvarje ord, uttaladt af nationens mest upplysta, fosterlandsälskande, storsinnade män, likt ett elektriskt slag i den genomlöper alla jordens delar, dit Englands flagga hunnit, så måste man mera häpna öfver de segrar, bildningen vunnit och vinner genom Englands språk, än öfver dem, som tillräknats dess segerrika flottor.

Huru fåkunnigt är det åtminstone icke att anse så utomordentliga andliga och materiela krafters användande för ett tillfälligt spel af beräkningen! Huru stridande också mot hela den bildade världens erkännande af den periodiska pressen, såsom en »makt» i samhällets och i mensklighetens utveckling! Den är en makt; men hvarigenom? Icke därför, att några vissa personer eller partier användt sina kapitaler och sina talanger på tidningsspekulationer, utan därför, att den stora allmänhetens behof framkallat detta användande, att samhällsutvecklingen likasom civilisationen öfverhufvud gjort den periodiska pressen till ett mäktigt redskap för sin fortgång. Skulle detta icke bevisas tillräckligt genom den enda förnuftiga betraktelsen af historien, den, som anser hvarje genomgripande historisk företeelse för en länk i Försynes styrelse, så skulle det utgöra bevis nog, att den periodiska litteraturens utveckling i hvarje land på det närmaste motsvarar graden af nationens allmänna bildning.

Kastar man nu, med den åberopade exposén öfver Englands periodiska litteratur ännu för ögonen, en blick på Tidningsväsendet i Finland, så kan i sanning måttet för vårt lands allmänna bildning icke blifva stort. De tolf till tretton ark, som hos oss utgifvas hvarje vecka, motsvara föga öfver ett halft nummer af den Engelska »the Times.» Detta sednare blad ensamt ger således kvantitativt hvarje vecka åtminstone tiodubbelt så mycken läsning som hela vår tidningslitteratur. Och hvad det kvalitativa, innehållets beskaffenhet, angår, torde skilnaden få anses omätlig. Huru högt den allmänna bildningen i Finland efter denna måttstock bör uppskattas, kan hvar och en utan vidlyftig beräkning lära inse.

Man erkänner, att ett land, som icke tillegnar sig den nyaste tidens mekaniska och industriela upptäckter, t. ex. ångbåtar och jernvägar, skall blifva efter sin tid. Men så litet är förtroendet till de andliga krafter, af hvilka dock mensklighetens öden i sista instansen styras, att man lägger föga eller ingen vikt på en duglig periodisk litteratur, utan i detta hänseende affekterar tillfredsställelse med sin ställning efter tidens framsteg. Det erfordras icke stor insigt till det förutseende, att denna beräkning förr eller sednare skall falla tung öfver både beräkaren och de tanklösa. Bildningens gång kan väl icke hämmas af mensklig förmåga, de ideer, som grundläggas densamma, icke fångslas inom några landamären, monopoliseras af någon samhällsklass. Men ju mindre den allmänna bildningen göres till allmän angelägenhet, ju mindre offentligt dess frågor framställas och utredas, desto ensidigare måste den utveckla sig, på samma gång som dess framsteg hämmas. Ja strängt taget upphör denna bildning sålunda att vara allmän.

Vi mena härmed icke blott, att det blir tillfälligt, till hvilka eller huru många af en nations medlemmar samtidens bildning förmår tränga. Det är förnämligast denna bildnings art, vi hafva i sigte.

Menar man, att det för en nations bildning är tillräckligt, att den lärer sig känna, hvad som föregår hos andra civiliserade nationer, hvad

hos dessa tänkes, skrives, uppfines och verkställes, så misstager man sig högligen om bildningens natur. Ett sådant vetande i och för sig är ett mer eller mindre dödt kapital. Just detta vetande »lemnar människan, sådan det funnit henne.» En hennes väsende genomträngande bildning blir det först genom att användas i lära och handling, genom att framträda i det allmänna såsom kärlek för mensklighetens allmänna intressen och förmåga att främja dem. Äfven der detta intresse hos den ena eller andra individen vaknar, måste dock den sanna förmågan, att göra det inhemtade vetandet fruktbarande, saknas, så snart det icke antagit karakteren af nationens allmänna bildning. Det är i denna mening, man eger någon rätt att tala om utifrån lånade, förderfliga läror, att såsom sådane stämpla äfven de ideer, hvilka hos andra verkligen bildade nationer visat sig utgöra den egentligen drivvande kraften till dessas lyckliga utveckling. Man säger då: de äro giltiga endast för andra nationer, under andra förhållanden o. s. v., för att här glömma de många namn, hvarmed såväl dessa läror som deras anhängare öfverhöljas.

Men frågar man sig, hvarföre de ideer och den verksamhet, hvilka karakterisera samtidens mest civiliserade nationer, hvilka således för denna tidpunkt beteckna höjden af mensklighetens allmänna bildning, icke kunna delas af öfriga nationer, så kan svaret blifva endast ett: att dessa sednare nemligen icke äro nog mogna dertill, d. ä. att deras föregående kultur gör dem odugliga, att följa med mensklighetens allmänna bildning. Och på andra sidan: hvad erfordras väl, för att höja hvarje nation på den punkt, der hvarje mensklighetens framsteg äfven är denna nations? Hvad? Ingen kan väl härtill gifva annat svar, än det: att ju närmare nationens allmänna bildning befinner sig till mensklighetens, för hvarje tidpunkt af dennas utveckling, desto säkrare är hennes andel i dess kultur.

Ty då upphöra dessa läror, som uppröra tiden, att vara vådliga, de företag, som karakterisera dess verksamhet, att vara utförbara. En lära, ett sträfvande, en verksamhet äro icke mer desamma, som förut, då de ifrån individuella åsigter och bemödanden öfvergått till allmän opinion, till nationalvilja. Ingen abstrakt mensklig bildning finnes, utan den uppträder alltid i den bestämda formen af en eller flera nationers vetande och görande, alltid stämplad med denna pregel af en bestämd nationalitet. Sjelfva Kristendomen, sådan den lever och verkar i människornas sinnen, är icke densamma hos den okunniga men fantasirika Italienaren, hos den praktiska, af sakens gagnelighet bestämda Engelsmannen, hos den från all mysticism och ideologi aflägsnade Fransosen och hos den grubblande, vid begreppet fasthållande Tysken. Så kan också en nation icke verkligen tillägna sig den menskliga bildningens frukter, om icke denna bildning blir nationens allmänna, af nationalandan genomtränges och af den erhåller en bestämd form för sin tillvaro. För att bildningen må vara allmän, fordras derföre icke blott dess uträckning till den stora allmänheten, utan äfven, att dess art och beskaffenhet af nationen bestämmes, att den blir en produkt af nationens allmänna intellektuella och sedliga kraft.

Hvem inser icke, huru egnad den periodiska pressen är, att arbeta för detta mål? Att öfverallt sprida kunskapen om samtidens viktigaste tilldragelser i vetande och handling, att tillämpa detta på nationens egna behof, både andliga och materiella, att lemna hvarje fosterlandsälskande man ett så lätt begagnadt tillfälle, till att fästa nationens allmänna uppmärksamhet på, hvad som närmast brister, att angående

sättet för behovets tillfredsställande offentliggöra alla olika åsikter, för att sålunda framkalla en allmän öfvertygelse i saken jemte en allmän håg för dess främjande – hvilket medel för allt detta är väl lämpligare, verksammare, inflytelserikare, än den periodiska pressen?

Men sekel hafva förgått utan detta medel för bildningens främjande, och menskligheten har dock derunder framskridit till sin nuvarande ståndpunkt? – Visserligen. Men dessa sekel äro icke vår samtid. Det gick an för maktens innehafvare att stifta tillfredsställande lagar och styra massorna, då alla Europas länder ännu voro ringa befolkade, då råheten gjorde, att deras behof voro få och således i dubbelt afseende lättare att tillfredsställa. Då kunde några individer eller en till antal inskränkt samhällsklass representera nationens bildning; ty med sin lägre ståndpunkt egde den menskliga bildningen icke den bestämda form, som den i likhet med allt tillvarande måste antaga på en högre utvecklingsgrad. Den ena nationaliteten stod afvärijande mot den andra men den egde icke det positiva andliga innehåll, som nu ger densamma en bestämd betydelse i menskliga kulturens utveckling, och som just derigenom förbinder den ena nationen med den andra.

Nu deremot, då redan folkmängden försvårar den lekamliga bergningen, då bildningen mångfalldigat behofven, då arbetet för deras tillfredsställande framkallat en sådan mängd stridande intressen, räcker ingen individs vishet till att ensam ordna samhällsförhållandena, så att dessas och nationens allmänna utveckling kunde förtgå med tidens kraf. Dessa intressen måste höras, dessa behof afvägas mot hvarandra; detta är, kan man tycka den vise statsmannens sak. Men han känner dem icke, inser icke graden af deras ömsesidiga berättigande, om de icke uttala sig. Och likväl är denna sida af saken den mindre väsendtliga. Hvarje föreslaget medel för deras tillfredsställande blir ett tomt ord, förutan nationens allmänna samverkan. Ju högre bildningen stiger, desto mindre bilda lagarne menniskan, desto mer blir det den allmänna öfvertygelsens verk att bilda lagen. Och för att kort uttala hufvudpunkten i denna process: till ju högre sjelfmedvetande individer och nationer vakna, desto starkare framträder anspråket på fri sjelfbestämmelse, desto mer utgör denna frihet människans högsta lycka, såsom oafvisligt vilkor för hennes sedlighet. Lyckan att ega endast lagen till öfverherre, är först då fullkomlig, när människans öfvertygelse öfverensstämmer med lagen, när hon fritt och gladt kan följa lagens bud, när de tvenne vilkoren för handlingens sedlighet äro uppfyllda, så att den på engång är lagenlig och fri, uppfyller legalitetens och moralitetens dubbla fordringar.

Till detta medvetande kunna samtidens nationer icke föras annorlunda än genom allmän bildning, den bildning, som, enligt det ofvan anförda, är nationens allmänna tillhörighet och nationens eget medvetna verk.

Länge förmådde Kyrkan framkalla detta medvetande äfven för det sociala lifvets verksamhet. Vi kunna kort återropa det historiska faktum, att Skolan, offentliga undervisningen genom statens försorg, fyllde behofvet, då kyrkan icke mera mäktade det, ja för detta ändamål tog sjelfva kyrkan i sin tjänst och under sin ledning. Nu, då ännu icke öfverallt Skolan förmått göra sig oberoende af kyrkans, för hennes verksamhet hinderliga inflytande – nu ser man redan Skolan falla tillbaka från sin betydenhet för samhällslifvet och nationernas bildning, medan pressen – icke blott den periodiska – bredvid både skola och kyrka verkar för en bildning, som genom sin uppkomst, sitt omfång och sin beskaffenhet, vida mer än kyrkans och skolans

10

20

30

40

50

lärdomar förtjenar namnet af den allmänna.

Det kan icke vara vår mening, att kyrka och skola skulle blifva öfverflödiga för det moderna samhället; vi yrka blott, hvad erfarenheten lärer, att dessa institutioner numera äro otillräckliga för nationernas uppfostran. I detta hänseende är det lärorikt att se, huru till och med i Tyskland, skolans land »par préférence,» man börjar märka, att menniskan i sitt samhällslif sällan är det, hvartill hon göres i skolan. Öfverallt sträfvar man t. ex. att i statens läroanstalter uppfostra konservativa medborgare; men ur dem alla framgår ungdomen intagen af den nyare tidens läror och reformbegär. Man har väl i alla tider funnit, att en snäll skolgosse, om han framgent vidhåller den såkallade lärda vägen, fortfarande utmärker sig genom lärdom. Men de blifvande konstnärerna, skalderna och de, som i handlingens verld, i stat och samhällslif, uppträda såsom nationernas främsta målsmän, ja till och med de, hvilka med geniets kraft leda vetenskaperna in på nya banor – alla dessa vidkännes skolan sällan, och man förvånas högligen, att sådane män kunnat uppstå ur dessa pojkar, hvilka grammatiken i allmänhet var så likgiltig, och den hebreiska i s.het en styggelse. Behöfva vi påminna derom, att ju orubbligare en kyrka inpräglat sina dogmer, desto talrikare heresier har hon sett uppstå ur sitt sköte, ja att under hennes uppfostran fritänkeri bland de högre, osedlighet bland högre och lägre frodats desto starkare, ju mer hon trängt skolan tillbaka och läggd band på forskningen! Hvar och en, som fördomsfritt genomgår de trenne sednaste seklernas historie och med sanningskärlek betraktar, hvad som dagligen tilldrager sig under hans ögon, skall finna dessa satser besannade. För vårt ändamål är det nog, att hafva påpekadt, huru rymliga bildningens kanaler flyta förbi kyrkans och skolornas murar. Och om man också icke glömmet, att industrin, att handeln, att den på sednaste årtionden så mångdubblade personliga beröringen mellan individer af olika nationer kringsprida bildningens frön, så måste man dock medgifva, att det tryckta ordet är ett verksammare kommunikationsmedel än alla dessa, och att isynnerhet den periodiska pressen snabbast gör hvarje ny insigt, hvarje nytt sträfvan till mensklighetens gemensama egendom. Så är tidningspressen icke ett föremål för industrin, som kunde ersättas af ett annat mera lönande, icke heller blott en väg bland de många för bildningens spridande, utan den för hvarje nu lefvande nation absolut enda väg, som för henne gör det möjligt att följa mensklighetens allmänna utveckling.

Man skall kanske vilja säga detsamma om jernvägarne, om ångbåtarnarne, snart äfven om de elektriska telegraferne, med ett ord om hvarje storartadt kommunikationsmedel för människornas andliga eller också blott industriela beröring; och vi låta det gerna gälla. Endast att man lemna det rent andliga kommunikationsmedlet dess välgrundade företräde, ihåtkommande, att alla de öfriga tjena detta och genom hvarje deras framsteg befordra dess snabba verksamhet.

Man skall säkert vid hågkomst af rubriken öfver denna artikel tänka på det Franska ordspråket: »så mycket väsen för en pannkaka». Med något skäl kan det här finna sin användning. Om man mäter landets Tidningslitteratur efter fordringarne på en sådan i allmänhet, så måste hvar och en väl finna, att den knappt ger en aning om denna måttstock. Äfven den, som egt tillfälle jemföra densamma med tidningslitteraturen i andra lyckligare lottade länder, kan knappt bestämma dess plats annorstädes, än på något af denna litteraturs lägsta trappsteg. Men afser man billigt de många, för all litteratur jemförelsevis ogynnsama

förhållandena i vårt land, så skall man medgifva, att tidningspressen röjer ett bestämt sträfvande till något bättre, än hvad den förut varit. Det är då glädjande, att så god vilja finnes, och att den icke låter sig nedslås. Ty all framtid skall visa, att af hvarje allvarligt försök att höja densamma alltid någon fortfarande verkan skall förspörjas. Må man till jembförelse framtaga någon årgång af landets tidningar för tre, femton, tjugu år tillbaka¹. Hvilka bemödanden finner man väl der, på dessa tider, för landets litteratur och industri, hvilka för spridandet af kunskap om den samtida bildningens företeelser i andra länder, öfverhufvud hvilken värma uttalar sig der för mensklighetens, för fosterlandets dyrbaraste angelägenheter? 10

Har då den närvarande tidningslitteraturen något af allt detta att uppvisa? I vår tanke: ja. Man bör blott icke söka det i de blad, som af gammal slentrian och för befodringsnyheternas skuld mest läsas. Man bör icke söka det i de äldre bladen från hufvudstaden, i de blad, som utgåfrån »upplysningens medelpunkt,» eller »hufvudsäte,» eller huru de behagat namngifva den, utan företrädesvis i de blygsamare, mindre kända landsortsbladen.

Ty det är ovedersägligt, att för närvarande Kanava, Åbo Underrättelser, Skoltidningen och Teknologen, samt från Helsingfors det enda bladet Suometar vittna om håg att gagna landet och dess bildning, att eftersträfvat något af det, vi ofvanföre visat utgöra den periodiska pressens uppdrag. 20

Åbo underrättelser hafva väl ur Red:s egen fatatur icke egt stort mer, än korta antydningar af Red:s goda önsknings för fäderneslandets förkofran. Men bladet har i stället haft lyckan erhålla insända uppsatser, alla vittnande om varm patriotism, många af ganska stort värde; äfvensom Red:s urval af lånta artiklar öfverhufvud varit godt, emedan dessas innehåll egt tillämpning för vårt land. Och man bör icke anse det för en ringa förtjenst, att Red. så ofta vågat utbyta tidsfördrifs artiklarne, de sedvanliga slappande och försoffande, allt konstvärde saknande noveller, mot ett till det mesta allvarligt, väckande och upplysande innehåll. Vi nämne bland de insända artiklarne företrädesvis dem, som behandlat Finska språkstudierna och kyrkolagförslaget², bland de lånade dem, som angå reformerna i Sverige, handeln i allmänhet, fattigvården; äfvensom de politiska nyheterna ofta varit karakteristiska både till val och framställning. 30

Kanava och Suometar hafva sin plan trogna oafslåtligt sträfvat att belysa inhemska förhållanden, den sednare uteslutande den Finska litteraturens, båda förtjenstfulla redan genom modersmålets användande på ämnen, för detsamma förut mer eller mindre fremmande, och genom den grammatikaliska regelbundenhet, hvarmed språket af dem behandlas. I denna den goda viljans förtjenst verkar det föga afprutning, att Suometars språk enligt vårt bedömande stundom är något 40

¹ Längre tillbaka går icke vår anmärkning, emedan Mnemosyne, Åbo Morgonbladet och Turun Wiikkosanomat kort förut bragte den offentliga diskussionen till en ovan höjd. Vi hoppas ock, att ännu flera dylika tidpunkter skola beteckna den inhemska tidningslitteraturens stigande.

² Bland några anmärkningar öfver detta förslag läses äfven det Reskript, hvarigenom H. M. Kejsar *Alexander* meddelade Nådigt tillstånd till öfverseende och omarbetande af 1686 års kyrkoordning, handboken, katechesen och psalmboken, och hvari det angående den förstnämnda heter: »så hafven I, hvad Kyrkoordningen angår, så fort sig göra låter, icke allenast uppgifva Eder tanke om lämpligaste sättet till utarbetande af ett förslag till ny Kyrkoordning, öfver hvilket förslag *Wi* sedan vilja inhemta Landt-Ständernas underdåniga utlåtande, utan och anmäla de personer, hvilka berörde utarbetning skulle kunna ombetros.» — — — 50

tungt. Förhållanden göra äfven för detta blad innehållets förtjenst mindre märkbar. Ty ehuru berömvärd den kärlek är, hvarmed det omfattar modersmålet och dess litteratur, frukta vi, att det uteslutande afseendet på dessa gör bladet mindre läset, än det förtjenade att vara det. För blad af så speciel syftning är de läsandes antal nog ringa. För vår del tro vi, att äfven landets industriela och öfriga sociala angelägenheter borde i bladet afses, icke blott till vinnande af nödig omvexling för dess redan gifna publik, utan förnämligast för olika läsares behof och intressen. Det förstås, att vi i dessa ömtåliga ämnen icke
 10 fordra mera, än hvad omständigheterna kunna tillåta, svårigheten att för dem finna en insigtsfull och erfaren redaktör oberäknad. En gifven vinning för språket vore att vänta af denna utvidgning i bladets plan. Vi föreställe oss, att äfven den upplystare delen af almogen med intresse skulle mottaga några notiser öfver t. ex. kyrkolagförslaget, lagförslagen för fattigvård och skogsordning, landtbruksmötet, landtbruksinstitutet o. s. v.

Skoltidningens ringa utrymme tillåter icke mycken omvexling inom dess föresatta område. Äfven dess speciela syftning inskränker dessutom i och för sig läsarens antal. Vore dock utrymmet större, kunde
 20 man med skäl för sakens och bladets bästa fordra en mera bestämd tillämpning på läroverken i landet, den vid dessa gällande lärokurs, läseordning, lärometod och disciplin. Det rent teoretiska intresset inom bladets sfer förutsätter, att något större antal teoretiskt bildade pedagoger skulle finnas i landet. Men ett sådant antagande lär ingen med förhållandena hemmastadd vilja medgifva. Då återstår till väckandet af ett allmännare intresse för de frågor, bladet diskuterar, att från teorins standpunkt granska den gällande praktiken. Vi förmoda ock, att härvid på detta fält intet hinder skulle möta. Vill alltså Skoltidningens resp. Redaktion blott rätt kraftigt låta oss skolfuxar känna kritikens
 30 gissel, så skall bladet åtminstone icke bland oss sakna läsare, och dess närvarande utrymme skall tredubbladt blifva alltför knappt redan för en grundlig kritik, än mer för deraf härflytande antikritiker. Också bör man hoppas, att många föräldrar hysa nog intresse för sina barn, för att med deltagande följa en utveckling af de åsikter, på hvilka dessas undervisning bör grundas, och en framställning af det sätt, hvarpå densamma nu handhafves. Äfven vid den allmänt teoretiska form, Skoltidningen nu ger sin framställning, äro dock många frågor, som den berört, af så stort intresse, och deras behandling af det värde, att blott stor likgiltighet hos ungdomens lärare och målsmän skulle kunna
 40 förklara ett bristande deltagande från allmänhetens sida.

Ehuru vi hvarken varit i tillfälle att oafbrutet följa Teknologen eller till alla delar kunna bedöma värdet af dess artiklar, hafva vi dock i detta blad funnit ett berömvärdt bemödande att inom dess krets vara gagnelig samt att tillämpa utländningars gjorda erfarenheter på vårt lands jordbruk och industri öfverhufvud. Och detta sträfvande till gagnelighet är mer, än hvad som kan tillerkännas flera andra blad.

T. ex. Morgonbladet, Helsingfors Tidningar, Borgå Tidning och Finlands Allmänna Tidning, hvilket syfte att gagna det allmänna röja väl »artiklarne» i dessa blad? – annonsernas gagnelighet, der de finnas,
 50 erkänna vi. Ty äfven Morgonbladet har blifvit nära nog de öfrigas vederlike. Anledningen må förläggas hvar som helst; förhållandet är att beklaga.

Eljest vore det väl äfven skäl att anmärka, huru litet det till viss grad officiela, åtminstone privilegierade, bladet vårdar sig om bildningen i landet. Hvad har väl detta blad under dess tjugufemåriga bana i detta

hänseende utträttat. Dess politiska nyheter, med hvilken opartiskhet och sanningskärlek meddelas de icke? Dess ledande reflexioner, huru varma och välsinnade äro de för samtidens högsta intressen? Har någon tänkande man i detta land ur de meddelanden, detta blad lemnat, kunnat förklara sig någon enda samtidens viktigare tilldragelse? ja har någon ur dem ens inhemtat fullständig underrättelse om, hvad som egentligen tilldragit sig? Från Julirevolutionen i Frankrike t. ex. till de händelser, som nu pågå i Italien – hvem har någonsin ur Finlands Allm. Tidning lärt känna andra anledningar till hela denna fortgående rörelse, än hvarjehanda emissariers tillställningar? Öfverallt styres med stor vishet, öfverallt kunde folken vara lyckliga – men de vilja icke, de välja hellre revolutioner, reformer och annat bråk! – Eller rättare: de vilja det icke, men de arma folken äro förgjordt enfaldiga och låta narra sig af några, till namn, karakter och vistelseort okända, oroliga uppviglare, emissarier, kommunister. Ja detta är numera det rätta ordet. Kommunisterne, hvilka med många andra svärmare vandrat i glömskans haf, de spöka ännu alldagligen i Allmänna Tidningens spalter. Räcka icke kommunisterne till, då falla de märkvärdigaste händelser rakt ned från skyarne – såsom t. ex. allmänna Landtdagen i Preussen. Det skall i sanning någon ledig stund göra oss ett nöje, att ur Allm. Tidningen utskrifva ett eller annat rikes nyaste historie. – Men om man också afser från dess politiska bana och bland öfriga privilegier lemna bladet privilegium exclusivum, att fem af veckans dagar stegra bomullspriserna i Egypten, äta opium i Hongkong, klå Engelmännerna i Indien, nedgöra Nord Amerikanarena i Mexico och skydda royautén i Spanien; så kunde dock något återstå att göra på veckans sjetta dag. Lämpligen kunde då något anföras om sjelfva Finland och några ledande artiklar öfver, hvad i landet föregår, komma det allmänna omdömet till hjälp. Att t. ex. här i landet arbetats och arbetas för Finskt språk, litteratur och nationalitet, derom läres intet ur *Finlands* Allmänna Tidning. Om landets för sekler största industriela företag, Saima kanalbyggnad, förmäler bladet intet. Det folk, för hvars räkning och till hvars gagn arbetet sker, eger dock stort intresse vid dess fortgång och torde äfven kunna hafva något anspråk att om den underrättas. Allmänna Tidningen är åter det enda blad, som härom och om mycket annat kunde vinna kännedom. Det är kanske för officiela bladet obekant och otroligt, att till goda lagar och stadganden äfven fordras en god vilja att efterleva dem, och att denna vilja åter förutsätter öfvertygelse om hvarje lags vikt och värde. Någon ledande artikel bidragande att väcka och befästa en sådan öfvertygelse skulle icke kunna anses ligga utom bladets plan eller strida mot dess välförstådda intresse. Men af allt detta ser man i bladets spalter närmast intet; det lilla, som någongång framträdt, har varit någon välmenande insändares tillfälliga gåfva.

Om Helsingfors Tidningar vilja vi så mycket mindre yttra något mera, som deras hufvudsyfte synas varit, att fördrifva tiden, och de vanligen på ett mindre lyckligt sätt från tidsfördrifven öfvergått till allvar. Om blott den läsande allmänheten något annat begär, än medel att döda tiden, så är derom intet vidare att säga. Borgå Tidning är likaså ett af dessa blad, vid hvilket knappt annat anspråk kan fästas, än att bladet ordentligen utkommer, lika ordentligt berättar Stiftsnyheterna och för öfrigt har spalterna fyllda.

Morgonbladets planlösa irrande under årets fortgång förtjenar deremot så mycket mer uppmärksamhet, som detta blad de nästföregående åren visat sig lifvadt af den varmaste känsla för den nationela

bildningens höjande.

Man säger, att bladet förlorat den medarbetare, som förnämligast representerade Morgonbladets allvarliga sida. Det är visserligen ett missöde, men ett af det slag, som borde i det längsta kunna afböjas eller godtgöras. Landets tidningar, med undantag af F. A. Tidning, H:fors Tidningar och kanske Åbo Underrättelser, hvilkas talrika annonser gifva behållning, kunna icke betrygga en egen Redaktion. Äfven för de nyss uppräknade bladen torde redaktionskostnaden inskränkas så mycket som möjligt, emedan utgifvarene naturligtvis afse största möjliga behållning. Så kan ingen man med kunskaper och talang egna sig åt publicistens yrke, utan redaktionen bestrides som en bisak och anses för en biförtjenst. Mycket har man icke under dessa förhållanden att vänta. Men allmänheten har dock varit van att se bästa vilja och vanligen större förmåga der, hvarest den i anseende till de ekonomiska fördelarne minst kunnat väntas. Och största delen af landets tidningar kunna dock aflägga något för redaktionsarvode. Det bör då icke anses för en öfverdrifven fordran, om man förutsätter, att några patriotiska män i landet finnas, som vilja använda sina krafter, att väcka någon allmän anda och att främja en nationel bildning, samt att således hvarje blad kan finna en redaktion, hvilken afser annat, än att döda tiden för bladets läsare.

Vi förbise icke hvad Morgonbladet särskildt angår, att detta blad med några, för det mesta lånade, artiklar af estetisk syftning sökt antyda en plan, ett uppsåt att gagna. Men dessas tillfälliga art, de få spåren af en redaktions medverkan och den slappa håg, äfven detta ringa röjer, allt detta bevisar i vår tanke, att bladet mer och mer sjunker tillfälligheten – och någon dess representant till byte.

Högst troligt är dock, att publicistens kall ännu i Finland är ringa aktadt, såsom äfven få torde göra sig någon hög föreställning om den offentliga diskussionens vikt och värde. I bredd med mycket annat är detta ett slående bevis för den allmänna bildningens ståndpunkt. Den befinner sig i detta hänseende på samma punkt, som man i England måste söka för mer än ett sekel, i alla civiliserade länder åtminstone för ett halft sekel tillbaka. Men ett halft sekels tillbakastående utgör i närvarande tid, då bildningens skiften så oberäkneligt förkortas, mer än tvenne seklers afstånd för hundrade år tillbaka skulle utgjort. Afståndet i bildning, vill det säga, från Reformationen till år 1700, är vida mindre, än från Franska revolutionen till närvarande tid.

All erfarenhet lärer, att kännedomen om det onda bör vara noggrann, om detta skall kunna botas. Vi hafva derföre ansett det för vår likasom hvarje publicists pligt, att förstöra den illusion angående landets närvarande ståndpunkt i bildning, hvilken de alla bildningens näringsämnen beröfvade inhemska tidningsbladen i långa år sökt att underhålla. Man menar vanligen, att den nationallitteratur, hvarje bildadt folk eger, och som hos oss helt och hållet saknats, ingenting bevisar, emedan dess tillvaro eller frånvaro skulle bero af större eller mindre folkmängd i landet.

Det är väl icke onödigt att upprepa, att Danmark, att Holland, att Belgien, att Ungern, att Böhmen ega sin nationallitteratur. Men det båtär föga; ty i ett land, der man räknas till den »bildade» klassen, utan att ega någon mensklig kunskap utöfver en haltande ortografi och en till quattuor species inskränkt räknekonst, der är fåfångt att tala om en nationallitteratur såsom bevis för nationens bildning. Man utbreder sig då öfver bokimporten från Sverige, öfver vår allmoges läskunnighet o. s. v. Tullspecialerna för 1846 uppgifva böcker införda från Sverige

till 14 tusen Rl. Sr. värde. Detta gör för hvarje individ i Finland jemt *en* kopek Silfver. Vill man fördela summan blott på 200 tusen invånare, så har hvar och en del i denna upplysning för *sju* kopek Silfver. Beräknas i medeltal hvarje familj af sistnämnda folkmängd till 5 personer, så kan familjebiblioteket på året tillvexa med en volym värd 35 kopek Silfver. Hvar och en vet, att det i landet tryckta hittills bestått blott i asketiska skrifter, och dem hafva de s. k. bildade föga afvetat. Låt oss nu antaga, att af dessa skrifter, med psalmböcker och katekeser, årligen åtgår till 30 tusen Rl. Sr. värde. Summan fördelad på de återstående 1 200 tusen invånare gör 2 1/2 kopek Sr. för person, och enligt samma beräkning som ofvan 12 1/2 kopek Sr. för hvarje familj. Den Tyska och Franska litteraturen har i landet en så inskränkt publik, att den knappt förtjenar tagas i beräkning. Ihågkommer man nu dertill, att af den Svenska litteraturen minst 1/4 består i skolböcker, hvaraf äfven den inhemska bokpressen flesta Svenska produkter utgöras, så räknar man ganska frikostigt, om man värderar den inhemska bildade litteraturen till årligen 3 500 Rl. Sr. och insätter den i stället för nyssnämnda fjerdedel. Så kan dock hvarje »bildad» familj få använda sina 35 kopek årligen till bildningens förkofran, utan att man deri inberäknar barnens skolböcker, och ett hushåll bland almogen kan, efter att de första tie åren hafva inköpt psalmböcker och katekeser, hvartannat år spendera nästan lika mycket på sin bildning som sjelfva de bildade. Ville man tilläfventyrs inskränka den bildade klassen till 100 000 individer, så disponerar hvarje familj 70 kopek Sr. årligen för bokhandeln. Längre kunne vi icke gerna gå i medgörlighet, och längre lärar icke heller pluraliteten af bildade husfäder gå i onyttiga depenser.

Blott för almogen kommer här ett item – ty huru skulle vi våga säga, att det gäller i mer eller mindre grad för mången bildad. Almogen läser i bok, d. ä. i katekes och psalmbok, stundom äfven i bibeln. Men vår egen erfarenhet och de trovärdigaste mäns utsago har öfvertygat oss, att jemförelsevis få individer kunna t. ex. anföra, hvad en af dem genomläsen söndagstext innehåller, d. ä. att alla de öfriga icke förstå, hvad de läsa, samt att än färre kunna läsa och förstå andra skrifter, än de nämnda. Förståendet är visserligen alltid relativt; vi tala också här blott om uppfattningen af en historisk berättelse, sådan den äfven förekommer i de flesta söndagsevangelier.

Men är detta läskunnighet? Man har tillfälligtvis uppsnappat, att ännu i Frankrike en betydlig folkmängd icke läser i bok, att förhållandet är detsamma med någon del af Englands fabriksarbetare. Deraf drager man den käckä slutsats, att folkbildningen i vårt land står högre än i de flesta länder!!

Finnes väl något mera tanklöst resonnement än detta? Stå väl då vårt lands sociala institutioner, åkerbruk, manufaktur och handel äfven i jembredd med dessa länders, att icke tala om vetenskap och konst, hvilka man en gång för alla förklarar bero af hufvudenas antal, icke af deras hyfsning? Eller kanske beror allt detta på samma vis af folkmängden? Menar man, att också blott folknummern gjort en sådan historie, som t. ex. Frankrikes och Englands sedan 1790? Och lägger man dertill, att en sådan historie blott minskar eller ökar denna folkmängd, utan att inverka på dess bildning? Ett folk, hvilket såsom det Franska ända till dess nedersta länkar varit uppskakadt af de för människan dyrbaraste intressen, som inom ett halft sekel hvarje decennium omskapat hela sin statsform, som derunder afkastat alla kyrkans band, för att icke säga religionens, och åter fritt afgjort om denna institutions återställande och ordnande, sett sin industris under-

gång och ånyo arbetat sig upp till jernbredd med hvarje annat lands industri, från grunden reformerat hela sin lagstiftning, höjt sig ur ett allmänt sedernas förfall till den mest finkänsliga opinion angående rätt och orätt sett sig vara Europas beherskare och åter sett sin nationela tillvaro hotad med tillintetgörrelse, som till allt detta förts vexelvis af den ädlaste entusiasm för allmänt menckliga rättigheter, eller af en högt stämd känslighet för nationens rykte och ära, alltid af en patriotism i vissa ögonblick stegrad till vild fanatism – att ett sådant folk skulle genomgått alla dessa öden utan att af dem höjas i bildning! Läskunnigheten är visserligen ett nödvändigt bildningsmedel, men en stor historie förmår dock mera, än alla skolor. Och hvad den förra angår: hvad läser då äfven den läskunnige almogen i Frankrike? Den läser revolutionens och Napoleons historie, läser och hör sina konungars tal, ministrarnes, kamrarnes, generalkonseljernas, reformmötenas och domstolarnes förhandlingar, läser i hundradetal upplagor Kartan och Code Napoleon, att icke tala om de mångfaldiga associationernas folkskrifter; den sjunger i hvarje koja Beranger's sånger. Likaså har Englands folk under den stora revolutionskampen medvetet uppburit sina utmärkta statsmäns planer och sedan denna tid oafslåtliga varit i rörelse, för att aftvinga den inhemska aristokratien det ena medgifvandet efter det andra. Men deltagandet i allt sådant måste väl bilda äfven den mindre läskunnige. Mången Fransos, hvars barndom förflutit under det mörker, katolska presterskapet underhöll, hvars ungdomstid förleddes i lägren, under oafbrutna strider för fäderneslandets väl och ära, och som ännu icke kunnat förvärfva sig den läskunnighet, hans föregående lif icke tillåtit honom att vinna, känner dock säkert Europa och sitt eget land vida bättre än den mest boksynta Finska bonde, och deltagar mer för mencklighetens högsta angeläheter, än denne. Ja det är historiskt, att mången af dem med ganska ringa läskunnighet fört härar, styrt land och riken. Man behöfver också blott se och tala med en Fransos ur arbetarens klass, för att öfvertyga sig, att i hans själ röra sig många upphöjdare föreställningar och sträfvan, om hvilka man i våra bildade klasser stundom icke har någon aning. Redan hans yttre skick röjer, att han känner sitt eget menniskovärde och respekterar andras; hvilket är ett osvikligt bildningens kännetecken.

Men det förtjenar väl betänkas, om vår nation alltid stått så långt efter de mera civiliserade. Vi tro det icke. Närmast efter Reformations-tiden torde skilnaden mellan adel, presterskap och almoge t. ex. i Tyskland och i Finland icke varit så betydlig. Borgerskapet fanns då här i ringa tal och utgjordes till stor del af Tyskar och Svenskar. I England och Frankrike stod väl äfven då adelns bildning på en högre ståndpunkt. Först vid medlet af sistförflutna sekel tog äfven Tyskland ett bestämdare försteg så väl i högre bildning som i egentlig folkbildning, medan ett sekel dertförinnan Tyska trettiårakriget hade upplöst detta lands hela sociala utveckling. Under Gustaf IIIs styrelse måste den allmänna bildningen i vårt land hafva blifvit lifvad jemte Sveriges, såsom äfven ses af den lyftning, landets universitet vid denna tid vann, och af den på fosterländska ämnen riktade versamhet derifrån utvecklade sig. Porthan, Gadd, Bilmark, Tengström, Gadolin, Hällström, Franzén, alla dessa namn voro äfven i landet kända och ärade. Men folkbildningen försummades vid denna tid såsom förut, då redan Skolor skulle varit nödiga; om man ej vill räkna hit Finska Hushållnings Sällskapets uppkomst och bemödanden.

Likväl kan man först från 19:de seklets början och från den tidpunkt, då Finlands bildning öfverläts åt nationens egna krafter, räkna en allt

större klyfta mellan denna och den Europeiska civilisationen. Ur stånd att fatta sin belägenhet, sedan ett halft årtusende ovan vid att i något afseende gå på egen hand, synes Finska nationen, för att vakna till någon besinning och lära sig känna, hvad hon är skyldig sig sjelf, hafva behöft den långa tiden af nära ett halft sekel, just den tid, under hvilken civilisationen hos de öfriga Europeiska folken framgått med de snabbaste steg, historien känner. Det är lika ömtåligt som okärt, att här genomgå speciela förhållanden. Vi fråga blott: i hvilka hänseenden röjes hos nationen i denna stund en högre bildning, än vid början af detta sekel. Uti hvilka institutioner, i hvilken vetandets gren, i hvilka allmänna företag, i hvilket allmänare sträfvande röjes hos henne en fläkt af tidens anda, af den anda, som gjort bildningens allmänlighet och likhet inför lagen till de sociala inrättningarnes grundval och öfverallt fordrat människovärdets erkännande framför privilegierna, lagens framför godtycket.

10

Och likväl: om en nationel bildning alltid måste anses utgöra sjelfva nationaliteten, om alltid på dess styrka beror nationens tillväxt eller förfall, så gäller detta än mer uteslutande, der endast en kamp mellan inhemska och fremmande bildning kan ifrågakomma, der endast andens krafter manas till strid, der armstyrkan lika så litet kan bringa nederlag, som några yttre konjunkturen kunna lätta kampens möda, der med ett ord nationens tillvaro beror endast af dess andliga sträfvande för en egen bildning och för den engång vunnas bibehållande.

20

J. V. S.

3 ANMÄRKNINGAR TILL LITTERATURBLAD

N:o 11 1847

30

Litteraturblad n:o 11, november 1847

»NATURMÅLNINGAR.» UR HUMBOLDT'S KOSMOS.

Alexander von Humboldt's namn är namnet på vetenskapsmännens öfverhufvud, sedan nära 40 år tillbaka. Hans föregående arbeten hafva dock, genom omfattning och dyrbar utrustning, varit föga tillgängliga för en större allmänhet. I *Kosmos* har den vördade veteranen inom ett ringa omfång sammanställt resultaten af sina forskningar, och dermed hufvudsumman af tidens naturvetenskapliga insigter, på ett sätt, som tydligen röjer hans afsigt, att från lärare för skolan nedstiga till en lärare för folket. Det är därför skyldig uppmärksamhet på äfven detta tidens tecken, att söka sprida hans lärdomar till en större allmänhet. Hvem har dessutom icke hört omtalas, huru mäktigt naturvetenskaperna inverkat på den nyare tidens bildning! Men huru många i vårt land hafva väl njutit af detta bildningsmedel? Man anser sig vara fördomsfri och delaktig af tidens upplysning; men känner föga eller intet af det, som gjort den insigtsfullare delen af samtiden upplyst. Så är fördomsfriheten ofta en sjelfkär inbillning; men oftast skall man finna, att medan förfädrens föreställningar och blinda trossatser förkastas, platt intet träd i deras ställe. Tviflet finnes, men den öfvertygelse, hvartill det borde leda, söker man förgäfvets.

40

50

Förhållandet borde vara det omvända, emedan eqvatorialströmmen ursprungligen har en starkare rörelse åt öster, än jordens polartrakter; polarströmmen tvärtom en långsamare rotationsrörelse, än jordytan